

7 Pewex

Dwukondygnacyjny gmach przy Pl. Obrońców Westerplatte 18 powstał ok. 1965 r. i był własnością Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Handlu Wewnętrznego. To w nim, na parterze, umieszczono „Pewex” czyli Przedsiębiorstwo Eksportu Wewnętrznego. Pierwotnie zajmował on lokal przy wadowickim rynku pod nr 13. Pewex w okresie PRL-u był przedsiębiorstwem państwowym, prowadzącym sieć sklepów i kiosków walutowych. Powstało ono w 1972 r. z przekształcenia sklepów dewizowych banku PeKaO. Jako jeden z nielicznych punktów sprzedaży w swojej ofercie posiadał towary luksusowe dystrybuowane na Zachodzie. W całej Polsce było ich ponad 800 punktów! Aby móc kupować w Pewexie trzeba było posiadać dolary. Jeżeli ktoś ich nie miał, mógł je nabyć w przysklepowym kiosku. Sklep oferował produkty i dobra, których nigdzie indziej w kraju nie można było dostać. To powodowało, że zakupy w tym przedsiębiorstwie były „luksusowe”. Można tam było nabyć m.in.: odzież (w tym oryginalne dzinsy), zegarki, urządzenia AGD i RTV (jak walkmany, wieże stereo), zabawki (klocki LEGO, samochodziki Matchbox), perfumy czy kosmetyki.

Fot. siedziba MDH – Miejskiego Handlu Detalicznego, Plac Obrońców Westerplatte 18, ze zbiorów Muzeum Miejskiego w Wadowicach

8 Restauracja „Czartak”

Budowę restauracji w Gorzeniu Górnym Gminna Spółdzielnia rozpoczęła w 1967 r. Jej otwarcie nastąpiło 1 lutego 1970 r. W piętrowym pawilonie gastronomicznym przewidziano restaurację, kawiarnię oraz bar z osobnym wejściem. Informacje o pracach budowlanych oraz początkach działania lokalu były na bieżąco zamieszczane w prasie. „Gazeta Krakowska” (1970 r./nr 50.) nadała jej miano: „najpiękniejszej restauracji w powiecie wadowickim”. Dekoracje ceramiczne autorstwa Bolesława Książka ozdobiły w 1969 r. elewację zewnętrzną i wnętrza gorzeńskiego pawilonu. Na całej ścianie restauracji na piętrze, naprzeciw wejścia była panorama doliny Skawy wykonana przez artystę malarza Andrzeja Dziegielewskiego z Krakowa. Natomiast płyty ceramiczne powstały w Spółdzielni „Kamionka” w Łysej Górze (ok. Tarnowa), w której aktywnie działał jeden z najwybitniejszych polskich ceramików – Bolesław Książek. Jego prace znajdują się w Muzeach Narodowych w Krakowie, Gdańsku, Wrocławiu i Warszawie oraz w wielu galeriach i zbiorach prywatnych na całym świecie. Wśród jego realizacji oprócz budynku Restauracji „Czartak” znajdziemy ceramikę architektoniczną m.in. w Teatrze Bagatela i Kinie Kijów w Krakowie oraz Dolnej stacji kolejki PKL Góra Parkowa w Krynicy-Zdroju.

Fot. Restauracja „Czartak” – Gorzeń Górny, Archiwum Urzędu Miejskiego w Wadowicach

1. Rynek (Plac Jana Pawła II)
2. Dawny Dworzec Autobusowy (Plac Kościuszki)
3. Dawny Rolniczy Dom Towarów (ul. H. Sienkiewicza 5)
4. PSS „Społem” czyli Powszechna Spółdzielnia Spożywców (Al. MB Fatimskiej 3)
5. Dawne Kino „Szarotka” (ul. Lwowska 14)
6. Spółdzielnia Mieszkaniowa w Wadowicach (os. M. Kopernika 10)
7. Pewex (Pl. Obrońców Westerplatte 18)
8. Restauracja „Czartak” (ul. Zakopiańska 254, Gorzeń Górny)

Na karcie tytułowej: fot. Rynek w Wadowicach w okresie PRL. Na środku widoczny pomnik żołnierzy radzieckich poległych na Ziemi Wadowickiej autorstwa Fr. Suknarowskiego, ze zbiorów Muzeum Miejskiego w Wadowicach

REDAKCJA:
Referat Obsługi Ruchu Turystycznego
Urząd Miejski w Wadowicach
www.it.wadowice.pl

Gmina Wadowice
www.wadowice.pl
Wydanie I
Wadowice 2024
EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Spacer śladami Polski Ludowej

#WadowiceNaSpacer

W okresie Polski Ludowej (l. 1944–1989) egzotyczną ozdobą rynku były wielkie donice z agawami. W naszym spacerowniku proponujemy ciekawe miejsca, osoby oraz historie tworzące obraz minionych lat. Część z Was zapewne z nutką sentymentu będzie wspominać ten czas.

**Poznaj historię
Wadowic.
Chodź z nami
na spacer!**

WADOWICE
tu wszystko się zaczęło

1 Rynek

Główny plac miasta w minionych stuleciach i dziesięcioleciach ulegał znacznym zmianom. Do 1974 r. w rogu placu przy ul. Sobieskiego funkcjonowała stacja benzynowa, której początki sięgały czasów okupacji hitlerowskiej. Wówczas wybetonowano przestrzeń wokół kościoła oraz wykonano mury oporowe i schody po południowej stronie placu. Do 1960 r. przy kamienicy nr 16 istniała fontanna. Na lata 60-te ubiegłego wieku przypadł okres, w którym zadrzewiono i zazieleniono wadowicki rynek. Pojawiły się klomby, alejki i nowoczesna fontanna przy ul. Krakowskiej, które stanowiły oazę zieleni. Po 1975 r. rozpoczął się okres ograniczania zieleni w centrum miasta. Ówczesną ozdobę rynku stanowił pomnik poświęcony żołnierzom Armii Czerwonej, w kształcie ostrosłupa. Pod koniec lat 70-tych zastąpiono go pomnikiem wykonanym przez miejscowego rzeźbiarza – Franciszka Suknarowskiego. Ciekawą, a dziś zapomnianą, egzotyczną ozdobą przestrzeni rynku w okresie letnim były wielkie donice z agawami.

Fot. Rynek w Wadowicach w okresie PRL, ze zbiorów Muzeum Miejskiego w Wadowicach

2 Plac Tadeusza Kościuszki

Plac dawniej nazywany był Rynkiem Górnym i pełnił funkcje targowe. W każdy czwartek pojawiały się tu furmanki wypełnione płodami rolnymi. W okresie powojennym w rejonie rynku znajdowała się siedziba administracji regionalnej oraz posterunek milicji z aresztem. Wokół placu funkcjonowały m.in. piekarnie, warsztat krawiecki czy piwiarnia. Niektórzy mogą pamiętać jeszcze prywatną wypożyczalnię książek „Kultura i Sztuka” T. Pawłęgi. To tam przychodziło się po powieści z „dzikiego zachodu”, kryminały czy romanse. W latach 60-tych plac targowy zamieniono na dworzec autobusowy. Jego początki sięgają końca lat 50-tych, kiedy to na latarni stojącej pośrodku przywieszono rozkład jazdy. Wówczas kursowały przerobione z ciężarówek pierwsze autobusy, którymi wożono pracowników. Po ponad 40-letniej obecności dworca w centrum miasta został on przeniesiony w latach 90-tych w obecne miejsce. W górnej części placu T. Kościuszki istniał w czasach PRL-u szklany pawilon nazywany „Akwarium”, który był pijalnią piwa.

Fot. Dworzec PKS na pl. Kościuszki w Wadowicach w okresie PRL, ze zbiorów Muzeum Miejskiego w Wadowicach

3 Dawny Rolniczy Dom Towarowy

Teren, na którym stoi obecny budynek przy ul. Sienkiewicza należał do Spółki Rolnej. Był to skład handlowy prowadzony przez organizację rolnicze powstałe pod koniec XIX w.

W latach 50-tych skład został przeniesiony na tereny podworskie „Mikołaja”, a przy ul. Sienkiewicza wystawiono budynek Wiejskiego Domu Towarowego zwanego potocznie „Domem Rolnika”, który do 1989 r. był głównym marketem dla rolników. Obecnie mieszczą się w nim punkty handlowe niezwiązane z branżą rolniczą.

Fot. Rolniczy Dom Towarowy przy ul. Sienkiewicza w Wadowicach w okresie PRL, ze zbiorów Muzeum Miejskiego w Wadowicach

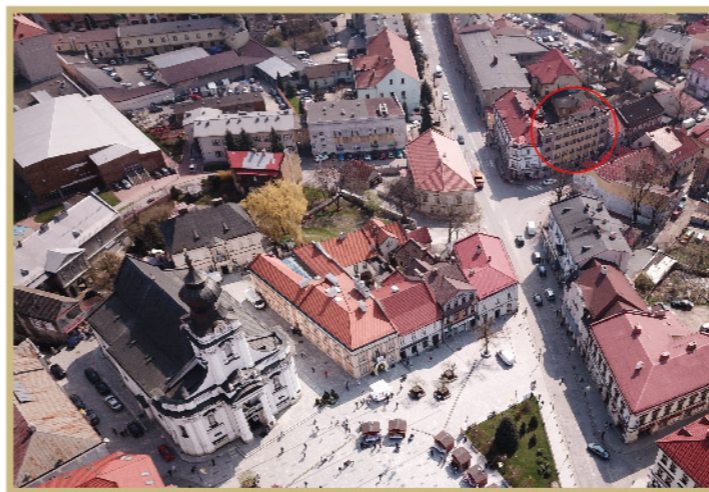
4 PSS „Społem” czyli Powszechna Spółdzielnia Spożywców

Spółdzielnia Spożywców w Wadowicach powstała w 1945 r. z inspiracji Starosty Powiatowego Franciszka Grzybowskiego i pracowników St. Lacha i P. Pawłęka oraz 45-cio osobowej grupy aktywistów społecznych. Swoją działalność gospodarczą rozpoczęła od uruchomienia sklepu spożywczego w lokalu przy ulicy 1 Maja 2 (dziś ul. Lwowska), a potem piekarni nr 1 przy ulicy 26 Stycznia (dziś ul. Zatorska). Od 1951 r. nosiła nazwę Powszechnej Spółdzielni Spożywców w Wadowicach. Systematycznie, rok po roku, zwiększano liczbę sklepów spożywczych i przemysłowych. W kolejnych latach prowadziła m.in. wytwórnię wód gazowanych i rozlewnię piwa, wytwórnię andrutów i oplatków, masarnię oraz restaurację.

W l. 70 spółdzielnia dysponowała już 54 placówkami handlowymi, prowadziła 3 restauracje, 4 bary, 2 kawiarnie, 4 piekarnie, zakład wyrobów cukierniczych i masarnię. „Społem” prowadziła również ożywioną działalność społeczno-kulturalną. W l. 80. spółdzielnia zbudowała duży kompleks przetwórczy, w którego skład wchodziły masarnia i piekarnia. Po wyborach w 1989 r. nastąpił znaczny kryzys spółdzielczości, który dotknął też wadowicką spółdzielnię. Wówczas spółdzielnia utraciła wszystkie lokale wynajmowane od Zarządu Wadowic i Spółdzielni Mieszkaniowej.

Dziś Spółdzielnia dysponuje 5 sklepami detalicznymi, magazynem hurtowym, dwiema restauracjami i szeregiem mniejszych obiektów oddanych w dzierżawę. Siedziba PSS „Społem” jest przy Al. MB Fatimskiej 3.

Fot. w prawym górnym rogu budynek PSS „Społem” (Powszechnej Spółdzielni Spożywców „Społem”), Archiwum Urzędu Miejskiego w Wadowicach

5 Dawne Kino „Szarotka”

Kino wadowickie „Szarotka” mieściło się koło hotelu „Beskid”, a seanse odbywały się dwa razy dziennie. Po 1956 r., gdy nastąpiła odwilż polityczna w kinie pojawiły się filmy zachodnie, głównie amerykańskie i francuskie m.in. „Amerykanin w Paryżu” czy „Deszczowa Piosenka”. W Wadowicach wyświetlano także zyskujące coraz bardziej na popularności westerny jak „Indiański wojownik” czy „W samo południe”. Filmy docierały z paromiesięcznym, a nawet półrocznym opóźnieniem w stosunku do premier w Warszawie czy Krakowie. Grano je zwykle przez tydzień. Każdy seans filmowy poprzedzała Kronika Filmowa będąca swoistym przeglądem wydarzeń tygodnia w kraju i na świecie. Zazwyczaj prezentowała ona materiały propagandowe PRL, ale nie brakowało w nich także tematów ciekawych i dowcipnych.

Kino cieszyło się dużą popularnością i często sala kinowa była pełna. Kino również było dostępne dla młodzieży z pobliskich szkół, ale wstęp do niego był tylko na dozwolone filmy. Zdarzało się, że podczas wieczornych seansów przeznaczonych dla dorosłych, uczniowie byli wypraszeni z kina.

Fot. budynek, w którym w PRL mieściło się kino „Szarotka”, Archiwum Urzędu Miejskiego w Wadowicach

6 Spółdzielnia Mieszkaniowa w Wadowicach

W okresie międzywojennym spółdzielnie mieszkaniowe nadawały kształt nowo budowanym dzielnicom miast. Po 1945 r. zasady działania spółdzielczości zostały zmienione i podporządkowane polityce państwa.

Na terenie Wadowic działało wiele różnych spółdzielni, które po II wojnie światowej wniosły wielki wkład w odbudowę zrujnowanego gospodarstwa miasta. W 1958 r. z inicjatywy Miejskiej Rady Narodowej, Powiatowej Komisji Planowania Gospodarczego oraz PSS „Społem” w Wadowicach powstała Spółdzielnia Mieszkaniowa. W l. 1962-1964 oddano nowe bloki m.in. na osiedlu Westerplatte. W 1967 r. przedstawiono program budowy nowego osiedla przy ul. Zegadłowicza (obecnie M.B. Fatimskiej). Do nowych osiedli M. Wadowity, Westerplatte i XX-lecia PRL miało dołączyć osiedle M. Kopernika.

W 1969 r., doszło do połączenia Spółdzielni Mieszkaniowych z Wadowic i Kalwarii Zebrzydowskiej oraz powstania Powiatowej Spółdzielni Mieszkaniowej w Wadowicach obejmującej swoim zasięgiem powiat wadowicki. Wówczas zmienił się także profil spółdzielni, która odtąd miała charakter lokatorsko-własnościowy.

Od końca l. 60-tych budownictwo mieszkaniowe opierało się na wykorzystaniu gotowych elementów żelbetonowych do budowy bloków. W l. 1966-1970 zakończono budowę osiedla przy pl. Obronców Westerplatte. Budowę osiedla XX-lecia PRL (dzisiejsze os. XX-lecia Konstytucji RP) ukończono w 1971 r. W latach 1973- 1982 wybudowano os. Mikołaja Kopernika. Od roku 1980 r. do 1992 r. powstało osiedle Pod Skarpą. Równoległe z mieszkaniem spółdzielnia budowała obiekty towarzyszące, takie jak: pawilony handlowo-usługowe, świetlice, kotłownie, biura spółdzielni, garaże stałe i blaszaki.

Na przełomie lat 60. i 70. spółdzielnia rozpoczęła działalność społeczno-wychowawczą, która związana była z powstaniem Klubu Osiedlowego „Garsoniera” w nowo otwartym lokalu Wadowickiej Spółdzielni Mieszkaniowej na os. Kopernika 10.

Fot. budowa os. XX-lecia PRL (dzisiaj XX-lecia Konstytucji RP) w Wadowicach, ze zbiorów Muzeum Miejskiego w Wadowicach

